

Bekkestua og omegn før og under 2. verdenskrig

fortalt av Finn Otto Kvillum, født i 1930 og vokste opp i Presterud Allé ved Bekkestua.

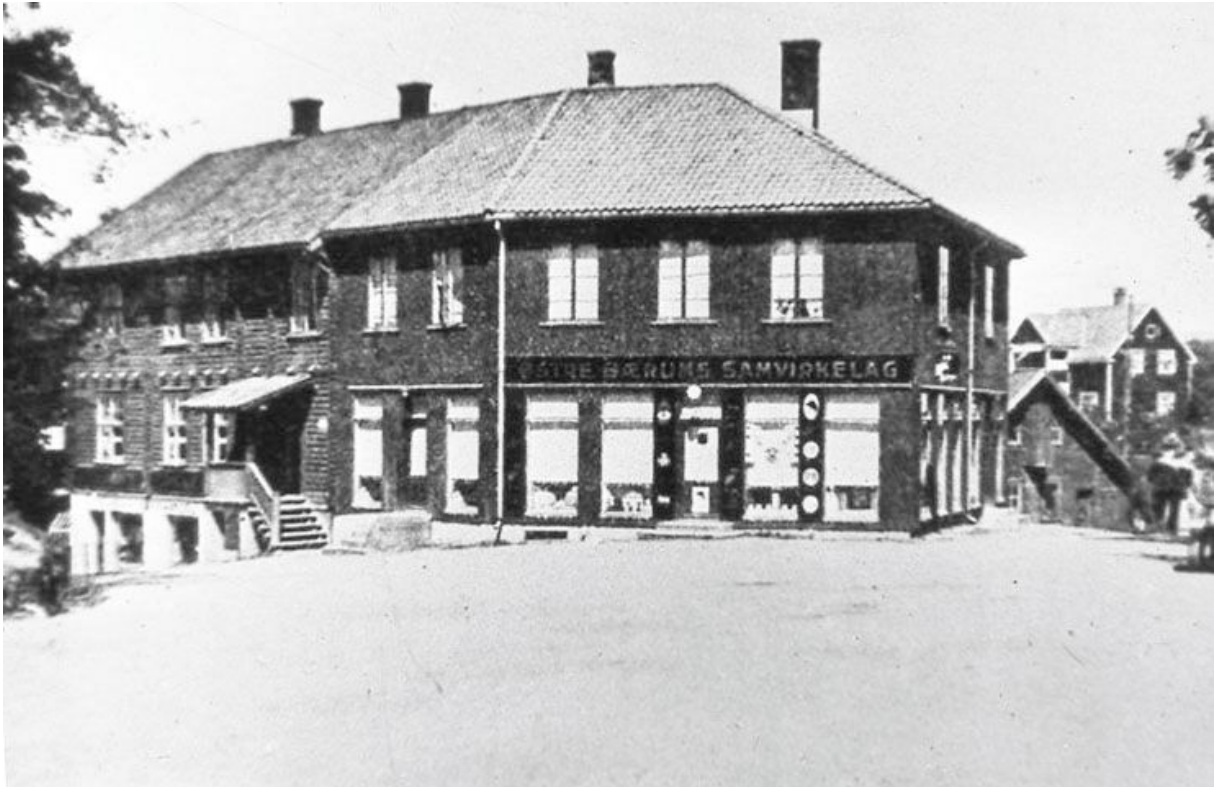

Gml. Ringeriksvei. Lefdal-gården til venstre, Nic. O. Rud-gården til høyre. Bak skimtes bygningen hvor Baker Jensen holdt til (1930)

Tettstedet Bekkestua

Vi var en familie på fem som flyttet inn i Presterud Allé 23 i august 1936. Huset lå innerst i veien. Jeg, Finn Otto, var den eldste i barneflokket. Jeg hadde to søstre og den yngste søsteren er ca 10 år yngre enn jeg. Nærmest oss i syd lå et jorde som tilhørte Gjønnes gård.

Bekkestua var mer et veikryss enn et tettsted som det er i dag. Det var veldig få som bodde der. Gjennom Bekkestua gikk Gamle Ringeriksvei fra øst til vest, nordover gikk Bjerkelundsveien og sydover gikk Bærumsveien. På hjørnet av Gamle Ringeriksvei og Nadderudveien lå Østre Bærum Samvirkelag.

Østre Bærum Samvirkelag lå til høyre for trappen (1923)

Det lå litt lengre ned enn der det er en åpen plass i dag hvor blant annet puben Onkel Blaa holder til. Like nedenfor samvirkelaget lå en liten butikk som het Silhuett som solgte brukte ting. Det var en veldig artig liten butikk som mange besøkte. Lengst vest i underetasjen i det store bygget lå det en kafé som solgte kaker og brød fra eget bakeri. Iskrem hadde de også.

På Bekkestua, der Samson ligger i dag, lå Baker Jensen. De hadde også et utsalg. Der var det veldig populært for barn å kjøpe kakesmuler, det vil si avskjær fra kaker i poser. De kostet 10 øre pr pose.

På høyden ovenfor dagens brannstasjon lå Vestheim kafé. Her var også et forsamlingslokale hvor Stabekk Janitsjarorkester øvde hver fredag. Jeg var ofte og hørte på at de øvde og jeg husker spesielt at de øvde på Schuberts ufullendte symfoni nummer 8 i h-moll. Ingen tvil om at det var denne melodiose symfonien som gjorde at jeg falt for den klassiske musikken. Trodde at dette var Schuberts siste symfoni og at han var syk og lå for døden, men det var den ikke. Han skrev ni symfonier.

Vestheim kafé med deres kiosk nede ved veien(ca. 1938)

Fredriksen-gården, som står der fortsatt, var under oppføring da vi flyttet inn i Presterud Allé. Jeg husker godt at Sigurd Fredriksen gikk og bivånet fremdriften i arbeidet med bygget.

I tillegg til samvirkelaget var det to andre dagligvareforretninger på Bekkestua. Den ene var Nic. O. Rud som lå der Vinmonopolet ligger i dag. Og så var det Kjøpmann Grov som lå i vestre hjørnet av Gml. Ringeriksvei og Kleiveien. I bakgården der holdt skomaker Haugland til. Skomakerne hadde mye å gjøre den gangen med halvsåling og påsetting av nye heler.

Til høyre for inngangen til restauranten *Villa Bekk* står det et hus med en utvendig trapp. Der bodde familien Stendahl. Tre av Stendahl-sønnene spilte i Stabekk Janitsjarorkester og den eldste av dem var dirigent i Stabekk skolemusikkorps i noen år. Noe av første etasjen i Stendahl-huset omfatter i dag i lokalene til *Villa Bekk*.

Stendahlhuset. Nic. O. Rud-gården i bakgrunnen (1959)

På hjørnet av Gml. Ringeriksvei og Bekkestuveien lå det en kiosk som het Lilleputt. Omtrent rett over veien for Lilleputt, på østsiden av dagens Bekkestua senter, lå Thoresen som solgte både kioskvarer og en del andre varer. Lengre oppe i bakken i Gml. Ringeriksvei hadde Jørgensen et ski- og sykkelverksted.

Hester med kjerrer på sommeren og sleder på vinteren var vanlig å se på Bekkestua. På vintrene var det gjerne holke på veiene som ikke ble strødd. De få bilene som var hadde kjettinger. Spesielt husker jeg oberstinnen, enken etter oberst Egeberg-Ottesen på den store gården Nordhaug i Griniveien, som på somrene ankom Bekkestua i en karjol og på vintrene i en spisslede. Hun var alltid mørkkledd. Det var en kusk som styrte hesten. Det var for øvrig obersten som fikk vernet Stubberud skogpark i 1929. Den ble et av Norges første naturreservater. Under krigen oppbevarte tyskerne bomber og ammunisjon i skogparken.

Der brannstasjonen ligger i dag var det et jorde. På østsiden av jordet var et kratt der noen karer i sommerhalvåret av og til satt og drakk øl. Som oftest tok de ikke med seg tomflaskene, men det gjorde vi gutta, som pantet dem.

Et stykke oppe i Fagertunveien lå det en bondegård. Han som eide den ble kalt for *Kalven*. Det ble sagt at grunnen til det var at han hadde tatt en skrantet kalv

inn på loftet i huset sitt og at den til slutt ble så stor at han måtte slakte den der. Han var en skikkelig original. For eksempel hentet han tomme fiskekasser hos en fiskebutikk på Stabekk og hadde et kjempelager av dem. Aner ikke hva han skulle med dem, men det kan jo tenkes at han brukte dem til oppvarming.

Gjønnes gård

Gjønnes gård (1981)

Som gutt begynte jeg ganske tidlig å løpe på Gjønnes gård. Bonden der het Alf Haslum. Jeg var i både stallen og i fjøset. Ja, jeg var til og med inne på kjøkkenet der Erna regjerte. Hun lagde maten til både gårdsguttene og vertskapet. Jeg besøkte også gårdsguttene på rommene deres. De holdt til i annen etasje i et eget bygg der sveiseren og hans familie bodde i første etasje.

Alf Haslum og hans kone hadde tre barn hvorav den eldste het Andreas. Han var aktiv i Naturvernforbundet i Bærum fra 1985 til 2004, vekselvis som styremedlem, varamedlem og til slutt medlem av valgkomiteen.

I stallen hadde de tre hester og jeg husker fortsatt navnene på dem. Den ene het Prins, den andre Svarten og den tredje Baune. Gjønnes hadde også en traktor. Bakhjulene var i stål med gripekanter. Den gikk på parafin og støyet noe veldig. Den ble ikke brukt så mye.

Jeg husker også en gang jeg var i fjøset da de melket kuene på ettermiddagen. Datteren til sveiseren hjalp til med å melke. Hun smilte og sang en sang for meg

hvor noe av teksten lød : ... *bli med i motorbåten min...* Jeg var vel 10 årsalderen den gangen.

Det gamle fjøset og låven ble etter hvert revet og et mye større fjøs og låve ble oppført i stedet. Årets kornavling ble tresket på låven på høsten. Treskemaskinen larmet noe helt forferdelig.

Gjødslet ble kjørt ut på ettervinteren. Det var alltid spennende se hvilke jorder den ble lagt på for der skulle det nok dyrkes noe annet enn høy, for eksempel korn.

I Gml. Ringerriksvei litt nedenfor Furuveien holdt Smed Furu til. Hestene på Gjønnes gård ble skodd der. Under krigen var det mange som fikk reparert brukne meier på sparkstøttinger og rattkjelker hos ham.

Furu-smia (Foto: J. Jacobsen, 1971)

En gang jeg kom til Gjønnes så hadde de slaktet en kalv. Den hang der før den skulle leveres til Kjøpmann Grov.

Så vidt jeg vet så leverte Gjønnes gård melk til husholdninger i Bærum, muligens også til Melkeforsyningen i Oslo (tror at det var det den het). Vår familie kjøpte melk fra Dalbo gård. De var store på melk. Stakkars hester som måtte trekke vogner om sommeren og sleder på vinteren med spann fulle av

melk. Først over jordene, så den bratte bakken opp til Godthåb, så forbi Øverland og den bratte bakken opp fra Øverlandselva, så forbi dagens Haslum skole og ned til Bekkestua. Melk ble levert til kunder før Bekkestua. Derfra gikk melkeruten opp Bjerkelundsveien. Hvor langt opp i Bjerkelundsveien og dens sideveier kundene lå, vet jeg ikke.

Det kan tilføyes at det i løpet av krigen ble slutt med å levere melk direkte fra gårdene til husholdningene. Da måtte man kjøpe pasteurisert melk i flasker i butikkene. Det ble samtidig innført rasjonering på melk. Melken var forbeholdt barn og unge, mens voksne bare fikk melk av medisinske grunner, for eksempel til kurering av magesår. Min far var en av dem.

Gjøannes gård, som så mange andre gårder, hadde sitt eget sagbruk. Det lå på en liten høyde i retning Bærumsbanen som banen het den gangen. Den vegetasjonskledde høyden ligger der fremdeles.

Så skal jeg fortelle hvor jordene lå. De lå ganske spredt. Gjøannes hadde i alt ca. 300 dekar innmark. Altså var det en middels stor gård.

To av jordene lå der Gjøannesparken er i dag. Det ene lå ovenfor kjerreveien til gårdssagen, det andre nedenfor.

Et jorde lå der Nadderud videregående skole ligger i dag. En mindre del av jordet lå i retning Gryta (som omtales nedenfor).

Ved utgangen av Bekkestutunnelen ligger det i dag en rundkjøring der Bærumsveien fortsetter videre. På sydsiden av Bærumsveien lå det et jorde som strakte seg til Ekebergbebyggelsen.

Fra litt nedenfor rundkjøringen var det et jorde som strakte seg til Høvikveien.

Mellom rundkjøringen og Gjøannes T-banestasjon lå det også et jorde.

Gjøannes eide også det jordet som ligger mellom Bekkestua og Gjøannes stasjoner, i dag kalt Bekkestua Sør. Det ble kalt Bekkemyr.

Mellom T-banen og Presterud Allé, der jeg bodde, lå et av gårdens største jorder.

Mellom mitt nabojarde og gården var det en gresskledd rygg som ble kalt Volten. Der beitet noen av gårdens kviger. Den er for lengst jevnet med jorden. I dag er det en vei som heter Volten. Den ligger i forlengelsen av den tidligere gresskledd rygg.

Gjøannes hadde 40 storfe (ifølge en jordbrukstelling i 1939) og hester og trengte derfor mye høy. De dyrket også turnips som kuene skulle ha.

I nærheten av gården dyrket de et år grønnsaker på et jorde like ved gården. Jeg lukte der en dag. Da jeg var ferdig og skulle få betalt for jobben, så fikk jeg bare en 50-øring. Jeg ble veldig skuffet for jeg hadde jo regnet med å få noen kroner.

Et år ble det dyrket turnips på det jordet som lå inn til der jeg bodde. Til innhøstningen hadde de leid inn ekstra arbeidskraft. De kuttet først av bladene på turnipsen som ble lagt i hauger. Deretter ble det lagt et lag med jord over hele haugen. På toppen ble det plassert en liten pipe i tre for utlufting. Turnipsen ble hentet i løpet av vinteren og fraktet på slede til gården. Turnips (nærmest som kålrot å regne) fikk antagelig kuene til å melke mer.

Kornåkrene ble høstet med en såkalt *selvbinder*. Den var svær og tung og ble derfor trukket av traktoren. Selvbinderen skar kornstråene og bandt dem sammen til nek som ble liggende på rekke og rad etter den. Det oppstod ofte problemer med bindingen og da måtte de stoppe selvbinderen for å få orden på dette.

Bekkene, skogen og Gryta

På hver side av den nevnte Volten gikk det bekker. Bekken øst for Volten var Nadderudbekken. Det var en relativt stor vannføring i den. Jeg husker at om vinteren gikk jeg av og til på ski ned til bekken. I vegetasjonsbeltet var det mange dyrespor i snøen. Det var sikkert sporene etter dyr som tilhørte mårfamilien, så som snømus og ilder. Sikkert også revespor.

På den andre siden av Volten rant Hoslebekken. Den rant like nedenfor låven og fjøset på Gjønnnes. Hoslebekken og Nadderudbekken forenet seg like nedenfor trikkelinjen. Det ble dermed en ganske stor bekk som rant ut i Øverlandselva ved Løkkeberg.

Og så var det Gryta da. Den lå der Gjønneshallen ligger i dag. Det var på østsiden av Gryta at vi stod utfor. Det var der barna i området fikk erfaring i å holde seg på bena i bakker. Jeg husker også en vinter da Tom Mustad lærte noen damer hvordan de skulle svinge seg ned bakken uten å falle.

På vestsiden av Gryta var det en hoppbakke. Ovarennet lå i terrenget. Jeg hoppet aldri i den, men antar det ble hoppet 15 – 20 meter der. Det hente det ble arrangert hopprenn der på søndager, men jeg aner ikke hvem som stod som arrangør og hvor deltakerne kom fra.

Skiløpere som kom fra Høvikområdet passerte Gryta, krysset banen, gikk over Gjønneshjorden og Nadderudjordene på vei til marka. Markastuen *Muren* var et yndet mål. Den er for lengst nedlagt, men det er nå en markastue på nabogården *Nygård*.

Skiutstyret var ikke som i dag. Jeg opplevde at bindingene stadig vekk falt av.

Like nedenfor Gjønnnesbrua og inngående stasjon på banen lå det et lite åpent område som vi kalte *Luntøya*. Tror det fremdeles er litt vegetasjon på det samme stedet.

Kleiveien mener jeg den gangen endte ved Kleven gård. Jeg kan ikke huske annet enn at det var bare skog der hele Kleiveien og Søråsen ligger i dag.

Bekkestubekken rant over *Bekkemyr*-jordet og gjennom skogen videre til den krysset et jorde som tilhørte Ballerdud gård. Det var forholdsvis mye vann i den. Den var i hvert fall så stor at når vi skulle hoppe over den, så måtte vi ta fart for ikke å plumpe. Bekkestubbekken nedslagsfelt lå fra øverst i Underhaugsveien, altså i Grav-området.

Det var som nevnt skog hele veien mellom Kleven gård og Høvikveien. Jeg og mine kammerater var mye der. En gang jeg og en kammerat var der kom en tysker og en jente. De hadde øyensynlig fore en hyrdestund. Vi trakk oss unna så jeg vet ikke hva det ble til for dem. Under krigen var det en nidvise som begynte slik: *Sakte går de to i lien en tysker og en pikelill...*

Krigstiden og -minner

Innledningsvis nevnte jeg samvirkelaget på Bekkestua. Før, under og flere år etter krigen hadde Bærum bare én brannstasjon. Den lå i Sandvika i underetasjen til rådhuset. Jeg tror ikke det var flere enn tre, toppen fire brannbiler stasjonert der. Når flyalarmen gikk, så kjørte en av brannbilene til Bekkestua og stasjonerte seg i bakgården til samvirkelaget. Mannskapet oppholdt seg i et lite rom hvor det selvfølgelig var en telefon. Skulle det oppstå en brann i Østre Bærum, var veien kortere for førstebilen til brannstedet enn om denne skulle kjøre helt fra Sandvika.

Det var ikke så lenge etter 9. april før engelskmennene begynte å bombe flyplassen på Fornebu, antagelig for å ødelegge tyske fly der. Under krigen var det stadig flyalarmer. Da gikk vi ned i kjelleren inntil vi hørte *Faren er oversignalet*.

Jeg nevnte at min yngste søster er cirka 10 år yngre enn jeg. Hun ble født 21. mars 1940. For at min mor skulle få litt avlastning, så bodde jeg en periode hos farfar og farmor i Idrettsveien på Stabekk og jeg var der 9. april. Flyalarmen hadde gått og jeg husker godt at han som bodde i 2. etasje kom løpende ned trappen og utbrøt: *Full krig i Norge*. Han var såkalt hallomann i radioen og skulle karre seg til kringkastningshuset i Oslo så fort som mulig.

Merkelig nok så ville farfar kjøpe noen matvarer nede på Stabekk tidlig på formiddagen 9. april. Jeg husker at vi hørte at det var skyting nede på Fornebu. Nordmennene hadde flere mitraljøsereder der og de skjøt på de tyske flyene som landet. På veien tilbake så vi tykk røyk i nordøst. Det viste seg å være et tysk fly som hadde styrtet i en hage i Kyrres vei. Det var ikke blitt skutt ned, men havarerte fordi det var blitt noe skadet under landingen på Fornebu. Det skulle returnere til Tyskland og de hadde øyensynlig feilbedømt omfanget av skadene. Ën tysker overlevde og ble kjørt til Bærum sykehus i en norsk bil. Jeg vet hvem som kjørte bilen. Han var ikke nazist og ble det heller ikke senere.

Jeg gikk på Stabekk folkeskole da krigen kom 9. april. Allerede dagen etter kunne vi ikke møte opp på skolen fordi tyskerne hadde tatt den. I dagene etter så vi uniformerte tyske soldater på Bekkestua. Det var en bisarr opplevelse. Noen hadde en pistol i beltet.

En gang jeg var på Gml. Ringriksvei kom tyske tropper på utmarsj og de sang: ...für wir wollen fahren, wir wollen wir wollen fahren, wir wollen fahren gegen engeland, engeland. Altså en indoktrinering av soldatene før de skulle invadere Storbritannia. Dette ble det som kjent ikke noe av fordi Hitler bestemte seg i stedet for å okkupere Russland.

Det var ikke så lenge etter at krigen begynte at det ble rasjonering av matvarer og mange andre varer. Da ble det etter hvert vanlig å holde kaniner, høner og såkalte villagriser. Vår familie hadde kaniner og høner. Maten til kaninene var gress og grener av løvtrær, helst selje. Kaninene spiste barken på grenene. Vi sanket gress i veikantene for å få nok føde til dem. Min far slaktet kaninene og jeg husker det bød meg imot å spise dem.

Min far lagde burene til kaninene og hønene. På vintrene hadde vi hønene i kjelleren. Når flyalarmen gikk, satt vi i kjelleren sammen med hønene.

Jeg nevnte villagriser. Bonden på Kleven gård var en av dem som slaktet disse. Han tømte også søppelkassene i Presterud Allè og måkte veien om vinteren. Som trekkraft brukte han hester. Jeg husker ikke, men det var nok to hester foran plogen for den var jo meget tungt å trekke, spesielt når snøen var kram.

Betraktninger om Bærum

I dag er vi opptatt av grønne lunger, men da jeg var barn og ungdom, så var det enten skog eller dyrket mark nesten over alt. Og de fleste villahagene var på 2-3 mål. Det var ikke noe som het grønne lunger den gangen. Barn og unge hadde nærmest en ubegrenset tilgang til vill natur der de fikk bruke kroppen sin på forskjellig vis. Og skulle vi noen steder, så enten gikk eller syklet vi, for eksempel når vi skulle bade på Sarbuvollen.

Da krigen sluttet i 1945 var det 33.000 innbyggere i Bærum. Nå (2023) er det snart 130.000 som bor her. Ifølge prognosene skal vi bli 150 000 om noen år. Selv om en stor del av denne økningen vil komme på Fornebu, i Sandvika, i Franzefossbyen, så vil den medføre krav om ny teknisk og sosial infrastruktur som vil beslaglegge nye arealer. Men da kan man jo spørre seg hvor disse skal ligge.

Opprinnelig var det dyr på alle gårdene og Bærum var langt på vei en landbruksbygd. På begynnelsen av 1900-tallet var det ca. 40 000 dekar dyrket mark i Bærum. Nå er det bare ca. 1300 dekar igjen. Politikerne og kanskje folk flest innbilte seg øyensynlig at korn og andre landbruksvarer det kunne vi bare importere. Nedbyggingen av landbruksarealene i Bærum skjøt fart for alvor på 1960-tallet.

Naturvern kan ikke jeg huske at det var noe folk snakket om eller var opptatt av selv om Naturvernforbundet for lengst var oppe og stå. .

Bærum har forandret seg noe enormt i min tid. Jeg spør meg selv hvor mye Bærum og alle de andre kommunene i Oslo-området skal tilrettelegge for at en stadig større del av Norges befolkning skal bo her. Det er jo meget viktig at befolkningen i distriktene opprettholdes fordi det er jo der det aller meste av råvarene finnes og produseres, råvarer som vi er helt avhengig av.

Til slutt vil jeg gjerne skrive noen ord om fuglene jeg opplevde i min barndom og ungdom. De var der alle sammen og gjøken hørte vi hver sommer. Spesielt husker jeg svalene. Der jeg bodde i Presterud Ållé var det et loft med et lite vindu i hver ende som stod åpne på somrene. Svaler bygde rede inn til pipa og jeg husker det var mye skitt på avispapiret som husverten hadde lagt på gulvet. Jeg antar at dette var låvesvaler. I slutten av august, før de skulle trekke til syden, samlet de seg i enorme flokker.

Svalene var også værvarslere. Når svalene fløy lavt for å få tak i insekter, så betød det at lavtrykk med nedbør var på vei. Når de fløy høyt, så var det pent vær i sikte.

31. mai 2023

Finn Otto Kvillum

Styremedlem i Naturvernforbundet i Bærum